

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้นำทางการพยาบาลของประเทศไทย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาพยาบาล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารการพยาบาล และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการปฏิบัติการพยาบาล จำนวน 21 ท่าน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 3 ชุด ชุดแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระต่อข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ ผลจากการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและแจกแจงความถี่แล้วสร้างเป็นแบบสอบถามชุดที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวม 95 ข้อ แล้วส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบเป็นรอบที่ 2 ผลจากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 นำมาคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์และใช้ประกอบในการสร้างแบบสอบถามชุดที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าซึ่งใช้ข้อความเดิมแต่เพิ่มตำแหน่งมัธยฐาน ช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ และคำตอบของน้ำหนักคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ตอบในรอบที่ 2 แล้วส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบเป็นรอบที่ 3 จากคำตอบในรอบที่ 3 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยหาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม พิสัยระหว่างควอไทล์ และผลต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยมของแต่ละข้อความ แปลผลการวิเคราะห์จากความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญโดยพิจารณาจากข้อความที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป พิสัยระหว่างควอไทล์มีค่าไม่เกิน 1.50 และผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับฐานนิยมไม่เกิน 1.00 เรียงลำดับข้อความเหล่านั้นโดยพิจารณาจากค่ามัธยฐาน วิเคราะห์เนื้อหาในคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน และความคิดเห็นได้แย้งในกรณีนี้คำตอบอยู่ในตำแหน่งนอกพิสัยระหว่างควอไทล์ เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของการบรรยายสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1) สมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วย 8 ด้านคือ

1. บุคลิกภาพ
2. ความรู้และสติปัญญา
3. สมรรถนะเชิงวิชาชีพ
4. สมรรถนะเชิงบริหาร
5. สมรรถนะเชิงจริยธรรม
6. สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
7. สมรรถนะเชิงธุรกิจและการตลาด
8. สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีและการต่างประเทศ

2) รายการสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วยสมรรถนะภาวะผู้นำทั้งสิ้น 95 รายการ และเป็นสมรรถนะภาวะผู้นำที่มีความจำเป็นในระดับมากที่สุด 50 รายการเรียงตามลำดับดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. อารมณ์มั่นคงและควบคุมอารมณ์ได้ดี
3. กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม
4. ปรับตัวได้ดีในทุกสถานการณ์
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถผูกมิตรกับบุคคลต่างๆ ทั้งในและนอกวิชาชีพได้
7. มีน้ำใจ
8. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง หน้าที่และวิชาชีพ
9. มีความจริงใจ
10. แสดงสิทธิ์และรักษาสีที่พึงมีพึงได้
11. ใช้เวลาอย่างมีคุณค่า
12. มีความรู้อย่างลึกซึ้งในศาสตร์ทางการพยาบาล
13. มีความเฉลียวฉลาด ไหวพริบดี
14. แสวงหาความรู้ใหม่และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยการฟัง อ่าน คิด เขียน จากผู้รู้และสื่อต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ
15. สามารถแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์โดยใช้เหตุผลตามหลักวิธีการทางวิทยาศาสตร์

16. มีความรู้เรื่องภาวะผู้นำ
17. สามารถให้การพยาบาลในบทบาทอิสระแก่ผู้รับบริการ ภายใต้ขอบเขตบทบาทของวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ
18. สร้างภาพลักษณ์ในวิชาชีพ
19. สามารถชักจูงส่งเสริมให้สมาชิกในที่ปรับปรุงการปฏิบัติการพยาบาลที่ให้แก่ผู้ป่วยให้ดีขึ้น
20. คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking)
21. ให้บริการการพยาบาลที่มีคุณภาพและปลอดภัย
22. สามารถอธิบายเหตุผลของการให้การพยาบาลในแต่ละสถานการณ์ได้
23. มีการวางแผนที่ดี
24. ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล
25. ความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้ง
26. รู้จักตนเอง เข้าใจบทบาทของตนเอง และพัฒนาคุณภาพของตนเอง
27. มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล
28. สามารถนำทีมเพื่อประชุมปรึกษาปัญหาทางการพยาบาล เช่น Pre-conference, Post-conference, Nursing Care Conference
29. มีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการเบื้องต้น และสามารถประยุกต์ใช้ได้
30. ประสานงานภายในหน่วยงาน ระหว่างหน่วยงาน
31. ใจกว้างยอมรับความคิดเห็นที่มีคุณค่าของผู้อื่น
32. กำหนดนโยบายในการปฏิบัติให้ชัดเจน
33. เคารพและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
34. เสียสละเพื่องาน
35. ให้ความเคารพ นับถือ ให้เกียรติผู้ร่วมงานและผู้อื่นเหนือบังคับบัญชา
36. ไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย
37. ซื่อสัตย์ สุจริต
38. ให้บริการการพยาบาลแก่ทุกคนเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ และสภาพความเจ็บป่วย
40. ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
41. มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ
42. ยุติธรรม
43. ละอายต่อบาป
44. ปกป้องสิทธิผู้รับบริการ

45. ตรงต่อเวลา
 46. มีความเมตตา
 47. มีความรู้เกี่ยวกับความต้องการของตลาดและผู้รับบริการ
 48. มีการตัดสินใจที่ดี
 49. สามารถวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการลงทุน
 50. สนใจใฝ่รู้ที่จะนำวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน
- ส่วนรายการสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ 45 รายการเป็นสมรรถนะภาวะผู้นำที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ามีควมจำเป็นในระดับมาก มีดังนี้
1. สุภาพเรียบร้อยทั้งการแสดงออก คำพูด และการแต่งกาย
 2. มีอารมณ์ขัน
 3. สามารถจัดการต่อภาวะเครียด
 4. มีพลังอำนาจ
 5. คล่องแคล่ว ว่องไว
 6. มีสุขภาพอนามัยดี และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัย
 7. หยั่งความรู้สึกรู้ใจผู้อื่นได้
 8. มองโลกในแง่ดี
 9. มีความรู้รอบตัว สามารถสนทนากับบุคคลอื่นทั้งในและนอกวิชาชีพได้
 10. มีความรู้ และความเข้าใจในการจัดรูปแบบการให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนตามนโยบายการพัฒนาสาธารณสุขของประเทศ
 11. มีความเชี่ยวชาญทางการพยาบาลโดยอาศัยกระบวนการพยาบาล แนวคิดทางการพยาบาล และ/หรือทฤษฎีทางการพยาบาล
 12. สามารถพูดโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น
 13. ตระหนักในความสำคัญของการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาปฏิบัติการพยาบาล
 14. พัฒนาศักยภาพผู้เชี่ยวชาญ
 15. พัฒนาอัตมโนทัศน์เชิงวิชาชีพในทางบวก
 16. ให้บริการการพยาบาลจนเป็นที่นิยม ยกย่อง
 17. ทำนายคาดการณ์ล่วงหน้าได้
 18. สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ
 19. สามารถมอบหมายงานให้แก่สมาชิกในทีมได้อย่างเหมาะสม
 20. นิเทศและประเมินผลงานซึ่งได้มอบหมายให้แก่สมาชิกในทีม
 21. สามารถนำ "แนวคิด" มาใช้ในการกำหนดนโยบายให้แก่องค์กรหรือประเทศชาติ

22. ไม่นำ "ค่านิยมส่วนตัว" ไปปนกับหลักการหรือหลักวิชาการ
23. ยอมรับการเปลี่ยนแปลง
24. เป็นตัวกลางการสื่อสาร
25. พัฒนานุคลิกกรอย่างต่อเนื่อง
26. บำรุงขวัญบุคลากร
27. ความสามารถในการถ่ายโอนอำนาจ (Empower) ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
28. ไม่โกหก พูดแต่สิ่งที่ดีและสร้างสรรค์
29. จงรักภักดีต่อหน่วยงาน
30. มีความรู้ความเข้าใจในสภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งทางด้าน
การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
31. ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และรู้จักใช้สิทธิในทางที่ถูกต้องในฐานะ
ประชาชนในระบอบประชาธิปไตย
32. ไวต่อปัญหาของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่มีผลกระทบต่อบริการการพยาบาลและ
วิชาชีพ
33. ความสามารถในการเจรจาต่อรอง
34. สามารถใช้การเมืองให้เป็นประโยชน์ต่องานและวิชาชีพได้
35. รอบรู้บุคคลที่เป็นแหล่งสนับสนุน
36. ความสามารถในการให้ข้อมูลแก่บุคคล เพื่อให้การสนับสนุนในทิศทางที่เรามุ่งหวัง
(Lobbying)
37. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสังคม
38. ดูแลรักษาสีงแวดล้อมและอนุรักษ์ธรรมชาติ
39. มีความรู้และเข้าใจโครงสร้างของสังคม
40. ตระหนักในความสำคัญของการสาธารณสุขว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนา
ขั้นพื้นฐานของสังคม
41. กล้าเสี่ยงโดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลก่อนเสี่ยง
42. มีความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานได้
43. ศึกษาและเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
44. สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษทั้งการฟัง อ่าน พูด และเขียน
45. เรียนรู้วัฒนธรรมของชนชาติอื่น เพื่อให้การปฏิบัติกรพยาบาลได้อย่างเหมาะสม

การอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยสรุปประเด็นอภิปรายได้ดังนี้

1) วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า ได้ข้อความรู้ที่เชื่อถือได้ เพราะ

1. การได้มาซึ่งแนวคิดในการนำมาสร้างแบบสอบถามในรอบที่ 1 ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์จากการศึกษาตำรา บทความ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประมวลเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะภาวะผู้นำของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์

2. จำนวนผู้เชี่ยวชาญมีทั้งหมด 21 ท่าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Mcmillan (อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน, 2522) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยแบบเดลฟายพบว่า หากมีจำนวนผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมากประกอบด้วยคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มที่เลือกมาเป็นอย่างดีประการในครั้งนี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการกำหนดสมรรถนะภาวะผู้นำของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้นำทางการพยาบาลของประเทศไทย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาพยาบาล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารการพยาบาล และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับสายหยุด นิยมวิภาต (2530) ที่กล่าวว่า การกำหนดสมรรถนะที่เหมาะสมควรจะเป็นหน้าที่ของกลุ่มวิชาชีพนั้นโดยตรง

3. จำนวนรอบของการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้รวม 3 รอบ ซึ่งได้มีผู้ศึกษาไว้ว่าเป็นจำนวนรอบที่เหมาะสม เพราะมีความคลาดเคลื่อนน้อยมาก จึงสามารถยุติการวิจัยได้ในรอบนี้ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530)

2) ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์พบว่า มีสาระสำคัญและประเด็นอภิปรายดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ควรมีบุคลิกภาพดังนี้คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง อารมณ์มั่นคงและควบคุมอารมณ์ได้ดี กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ปรับตัวได้ดีในทุกสถานการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ดีสามารถผูกมิตรกับบุคคลต่างๆ ทั้งในและนอกวิชาชีพได้ มีน้ำใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง หน้าที่ และวิชาชีพ มีความจริงใจ แสดงสิทธิ์และรักษาสีที่พึงมีพึงได้ สุภาพเรียบร้อยทั้งการแสดงออก

คำพูด และการแต่งกาย มีอารมณ์ขัน สามารถจัดการต่อภาวะเครียด มีพลังอำนาจ คล่องแคล่ว ว่องไว มีสุขภาพอนามัยดี และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัย หยั่งความรู้ลึกของผู้อื่นได้ มองโลกในแง่ดี

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า บุคลิกภาพมีความสำคัญ และจำเป็นต่อสมรรถนะภาวะผู้นำของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีผู้นำในกลุ่มเกี่ยวกับลักษณะที่ดีของผู้นำ (Trait Theories) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะเด่นของผู้นำ ถ้าบุคคลใดได้รับการฝึกฝนให้มีคุณสมบัติตามนั้นก็สมารถที่จะเป็นผู้นำได้ (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม, 2534 และ ฟาริดา อิบราฮิม, 2537) ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะผู้นำนั้นต้องเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อกิจกรรมและความรู้สึกของบุคคล (Wright and Taylor, 1994) สายหยุด นิยมวิภาต (2534) กล่าวถึงผู้นำด้านสุขภาพอนามัยที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความมั่นใจในตนเอง มีบุคลิกภาพที่ดี เป็นที่ประทับใจ ผู้พบเห็น ส่วน Morrison (1993) กล่าวว่า ผู้นำทางการพยาบาลที่ดีควรมีพฤติกรรมกล้าเผชิญหน้า มีความรับผิดชอบ ส่วนในประเด็นของการมีพลังอำนาจนั้น Brown (1992 อ้างถึงใน สุพิศ กิตติรัชดา, 2538) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่บุคลากรพยาบาลเป็นการทำให้พยาบาลมีความสามารถในการปฏิบัติวิชาชีพท่ามกลางสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ส่วน Puetz (1988 อ้างถึงใน สุพิศ กิตติรัชดา, 2538) กล่าวว่า บุคคลจะไม่สามารถเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ผู้อื่นได้ ถ้าตนเองยังอยู่ในความรู้สึกไร้อำนาจ เพราะการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่พยาบาลจะช่วยให้คุณภาพการพยาบาลดีขึ้น และสามารถไปเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้รับบริการ (Clay, 1992) ต่อไป และพบว่า การสร้างเสริมพลังอำนาจในงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรพยาบาล (สุพิศ กิตติรัชดา, 2538) และการสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเอกสิทธิ์ทางการพยาบาลอีกด้วย (ณัฐริกา กุลกาญจนชีวิน, 2539)

2. ด้านความรู้และสติปัญญา

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะภาวะผู้นำของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ในด้านความรู้และสติปัญญา ประกอบด้วย มีความรู้อย่างลึกซึ้งในศาสตร์ทางการพยาบาล มีความเฉลียวฉลาด ไหวพริบดี แสวงหาความรู้ใหม่และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยการฟัง อ่าน คิด เขียน จากผู้รู้ และสื่อต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ สามารถแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์โดยใช้เหตุผลตามหลักวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีความรู้เรื่องภาวะผู้นำ มีความรู้รอบตัว สามารถสนทนากับบุคคลอื่นทั้งในและนอกวิชาชีพได้ และมีความรู้และเข้าใจในการจัดรูปแบบการให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนตามนโยบายการพัฒนาสาธารณสุขของประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะภาวะผู้นำของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ในด้านความรู้และสติปัญญานั้นสอดคล้องกับทฤษฎีในกลุ่ม Trait Theories ที่ได้กำหนดบุคลิกลักษณะที่บอกความเป็นผู้นำ เช่น ควรมีความเฉลียวฉลาด โดยมองจากความรู้ ซึ่งผู้ที่อยู่ในวิชาชีพพยาบาลจะต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งในศาสตร์การพยาบาล สามารถแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์โดยใช้เหตุผลตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ และควรมี

ความรู้เรื่องภาวะผู้นำควบคู่กันไป ทั้งนี้เพราะผู้ที่จะเป็นผู้นำจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับความต้องการของบุคคล (Human needs) การจูงใจ (Motivation) และผลของพฤติกรรมต่างๆ ในขณะเดียวกันเนื้อหาสาระและทักษะของการปฏิบัติการพยาบาลก็มีความสำคัญ เพราะการวางแผนและการจัดการการพยาบาลที่ให้แก่ผู้ป่วยเป็นบทบาทซึ่งแสดงถึงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพ (Tappen, 1995) และวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติโดยตรงต่อมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ พยาบาลต้องรับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ ต้องตัดสินใจแก้ปัญหาผู้ป่วยที่เกิดขึ้นแก่ผู้ป่วยตลอดเวลา ต้องตระหนักและเข้าใจถึงความต้องการพื้นฐานของบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในสภาพป่วยไข้หรือปกติ พยาบาลจะต้องก้าวทันความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และจะต้องพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ (Heiderken, 1965 อ้างถึงใน กาญจนา จันทรไทย, 2532) ส่วน ฟาริดา อิบราฮิม (2527) กล่าวว่า การพยาบาลที่จัดได้ว่าเป็นการสนองความต้องการของผู้รับบริการ ต้องใช้กระบวนการแก้ปัญหาเป็นแนวทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้มุ่งเป้าหมายที่บุคคลและปัญหาทางการพยาบาลและยังได้กล่าวว่า การควบคุมคุณภาพในทางวิชาชีพพยาบาลจะเริ่มด้วยการปฏิบัติการพยาบาลด้วยการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหาให้ประสบความสำเร็จในหลายๆ ครั้งสามารถกำหนดเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานได้ ดังนั้นการใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่คุณภาพในทางวิชาชีพพยาบาลอีกด้วย

3. สมรรถนะเชิงวิชาชีพ

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะเชิงวิชาชีพของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยรายการสมรรถนะดังนี้คือ สามารถให้การพยาบาลในบทบาทอิสระแก่ผู้รับบริการภายใต้ขอบเขตบทบาทของวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ สร้างภาพลักษณ์ในวิชาชีพ สามารถชักจูง ส่งเสริมให้สมาชิกในทีม ปรับปรุงการปฏิบัติการพยาบาลที่ให้แก่ผู้ป่วยให้ดีขึ้น คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ให้บริการการพยาบาลจนเป็นที่นิยม ยกย่อง สามารถอธิบายเหตุผลของการให้การพยาบาลในแต่ละสถานการณ์ได้ มีความเชี่ยวชาญทางการพยาบาลโดยอาศัยกระบวนการพยาบาล แนวคิดทางการพยาบาล และ/หรือทฤษฎีทางการพยาบาล สามารถพูดโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น ตระหนักในความสำคัญของการทำวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาล พัฒนารูปแบบผู้เชี่ยวชาญ พัฒนาอัตมโนทัศน์เชิงวิชาชีพในทางบวก และให้บริการการพยาบาลที่มีคุณภาพและปลอดภัย

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะภาวะผู้นำในเชิงวิชาชีพนั้นบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ควรมีความเชี่ยวชาญทางการพยาบาลโดยอาศัยกระบวนการพยาบาล แนวคิดทางการพยาบาล และ/หรือทฤษฎีทางการพยาบาล สามารถให้การพยาบาลในบทบาทอิสระแก่ผู้รับบริการภายใต้ขอบเขตบทบาทของวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถอธิบายเหตุผลของการให้การพยาบาลในแต่ละสถานการณ์ได้ ซึ่ง พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2534) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำทางการพยาบาลจะต้องมีสมรรถนะความเป็นวิชาชีพ คือ ความเป็นนักวิชาการพยาบาล หรือความเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการพยาบาล การพยาบาลเป็นงานที่เป็นวิชาชีพตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิทยาการหรือทฤษฎีเฉพาะ (นันทนา น้าฝน, 2538) ส่วน สายหยุด นิยมวิภาต (2534) ได้

กล่าวว่า การที่พยาบาลจะเป็นผู้นำด้านสุขภาพอนามัยที่มีประสิทธิภาพผู้นำทางการพยาบาลจะต้องมีความรู้ ความชำนาญเฉพาะในเรื่องที่เป็นของตน ต้องสร้างภาพลักษณ์ในวิชาชีพให้เกิดขึ้นในตัวผู้นำและพยาบาล ทุกคนให้รู้สึกภาคภูมิใจในวิชาชีพ ให้บุคคลนอกวิชาชีพหรือสังคมเข้าใจและรู้จักวิชาชีพพยาบาล นอกจากนี้ยัง ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถพูดโน้มน้าวจิตใจคนให้เห็นเป็นจริงเป็นจัง ต้องสร้างบุคลิกลักษณะในการพูด การเขียน ต้องรู้หลัก ต้องฝึกฝนตนเอง และมีความรู้ในเรื่องที่จะพูด มีความรู้ในสิ่งที่จะทำ และพูดด้วยความ มั่นใจ ซึ่งความมั่นใจเกิดจากมีความรู้และข้อมูลเพียงพอ ส่วนในประเด็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น เป็นสมรรถนะที่สำคัญยิ่ง เพราะพยาบาลต้องรับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ ต้องตัดสินใจแก้ปัญหาผู้ป่วยที่เกิดขึ้น อย่างกระตือรือร้น รวดเร็ว และถูกต้อง แม่นยำตลอดเวลา บางครั้งพยาบาลต้องเผชิญกับสภาพของผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะวิกฤตบ่อยครั้ง ซึ่งสมภาวะวิกฤติพยาบาลจะต้องใช้ความคิดพิจารณาอย่างรวดเร็วในการตัดสินใจ สถานการณ์ที่พบและเลือกใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างเหมาะสมทันที (Thomas Kuhn in Bandman, 1992 อ้างถึง ใน อรรถพรณ ลือบุญธวัชชัย, 2537) กล่าวว่า วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องเผชิญกับสภาวะของ การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ข้อความรู้อื่นๆ ทางทฤษฎี การปฏิบัติตลอดจนความคาดหวังของสังคมไม่ได้ อยู่กับที่ ดังนั้นพยาบาลจะต้องสามารถพิจารณา ประเมิน และหาข้อสรุปได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ส่วนประเด็นตระหนักในความสำคัญของการทำวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนา การปฏิบัติการพยาบาลนั้นได้มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของ วิจิตร ศรีสุพรรณ และ ไกรสิทธิ์ ดันติศิรินทร์ (2536) ที่กล่าวถึงคุณสมบัติของบัณฑิตพยาบาลในด้านการวิจัยไว้ว่า บัณฑิตพยาบาลจะต้อง ตระหนักในความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยในการพัฒนาด้านต่างๆ มีความรู้ในระเบียบ วิธีการ และ กระบวนการวิจัย มีความสามารถในการมองเห็นปัญหาที่ควรวิจัย วิเคราะห์ วิจัย สามารถเลือกใช้ผล การวิจัยและให้ความร่วมมือในการวิจัย รักการอ่าน การค้นคว้า ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ และมี Research Minded เป็นคนช่างสังเกต ช่างสงสัย ใต้อารมณ์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ค้นคว้าเหตุผล

4. สมรรถนะเชิงบริหาร

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะเชิงบริหารของบัณฑิตสาขา พยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยรายการสมรรถนะดังนี้คือ มีการวางแผนที่ดี ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้ง รู้จักตนเอง เข้าใจบทบาทของตนเอง และพัฒนาคุณภาพของตนเอง มี วิทยาลัยที่กว้างไกล สามารถนำทีมเพื่อประชุมปรึกษาปัญหาทางการพยาบาล เช่น Pre-conference Post-conference Nursing Care Conference มีความรู้เกี่ยวกับหลักบริหารจัดการเบื้องต้น และสามารถ ประยุกต์ใช้ได้ ประสานงานภายในหน่วยงาน ระหว่างหน่วยงาน ใจกว้างยอมรับความคิดเห็นที่มีคุณค่าของ ผู้อื่น กำหนดนโยบายในการปฏิบัติให้ชัดเจน ทำนายคาดการณ์ล่วงหน้าได้ สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมี ประสิทธิภาพ สามารถมอบหมายงานให้แก่สมาชิกในทีมได้อย่างเหมาะสม นิเทศและประเมินผลงานซึ่งได้ มอบหมายให้แก่สมาชิกในทีม สามารถนำ "แนวคิด" มาใช้ในการกำหนดนโยบายให้แก่องค์กรหรือ ประเทศชาติ ไม่นำ "ค่านิยมส่วนตัว" ไปปนกับหลักการหรือหลักวิชาการ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง เป็น

ตัวกลางการสื่อสาร พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง บำรุงขวัญบุคลากรและสามารถถ่ายโอนอำนาจ (Empower) ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

จากผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะภาวะผู้นำในเชิงบริหารของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นไปตามกระบวนการบริหารงานคือ มีการวางแผน การจัดระบบงาน การจัดบุคลากร การอำนวยการ ความร่วมมือประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน และงบประมาณ และการเงิน ทั้งนี้เพราะบัณฑิตพยาบาลเมื่อสำเร็จออกไปปฏิบัติงานในองค์กรพยาบาลต่างๆ จะต้องมีบทบาทหลายประการ (วิเชียร ทวีลาภ, สุลักษณ์ มีชูทรัพย์ และ จันท์เพ็ญ การ์เวท, 2521 อ้างถึงใน สุพิศ กิตติรัชดา, 2538) ได้แก่ เป็นผู้บริหารการพยาบาล เป็นส่วนหนึ่งในทีมสุขภาพ เป็นผู้ประสานงานในการรักษาพยาบาล เป็นผู้ดูแลให้ผู้ป่วยได้รับบริการที่ดีและปลอดภัย เป็นที่ปรึกษาเจ้าหน้าที่อื่นๆ เป็นผู้เฝ้าระวังการปฏิบัติการพยาบาล เป็นครูอาจารย์ และเป็นผู้ปฏิบัติการทางคลินิก ซึ่งทุกๆ บทบาทเหล่านี้พยาบาลจะต้องมีความรู้ทักษะ ในการบริหารการพยาบาลทั้งสิ้นประกอบกับในการบริหารเพื่อการบริการสุขภาพมักจะมีปัจจัยซึ่งมีอิทธิพลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มาก (ฟาริดา อิบราฮิม, 2537) ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการดูแลสุขภาพ การแข่งขันในเชิงอุตสาหกรรม การขาดแคลนบุคลากร เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ท้าทายความสามารถในการบริหารอย่างมาก พยาบาลจึงต้องมีความฉลาด ความยืดหยุ่น และทักษะผู้นำ ฟาริดา อิบราฮิม (2537) ยังได้กล่าวอีกว่า ความสามารถในการบริหารการพยาบาลของพยาบาลจะช่วยส่งเสริมการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาล และประเมินคุณภาพการปฏิบัติได้ ในการบริหารการพยาบาลพยาบาลไม่ได้ทำงานเป็นอิสระเพียงอย่างเดียว แต่ต้องทำงานพร้อมกับระบบการรักษากายใต้ระบบการบริหารโรงพยาบาลหรือสถานบริการสุขภาพ การที่พยาบาลจะมีปฏิสัมพันธ์อันดีในระบบต้องอาศัยความสามารถทางการบริหาร

สำหรับประเด็นความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งนั้นมีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะเมื่อบัณฑิตพยาบาลสำเร็จการศึกษาไปปฏิบัติงานมักจะพบกับความขัดแย้งไม่ว่าจะเป็นกับแพทย์ พยาบาล ผู้ป่วย หัวหน้าหอผู้ป่วย และข้าราชการอื่นๆ ซึ่งจากการศึกษาของ Snyder (1993) พบว่า บัณฑิตพยาบาลที่เข้ารับราชการในโรงพยาบาลของรัฐใน 6 เดือนแรกจะมีความขัดแย้งกับแพทย์ พยาบาล ผู้ป่วย หัวหน้าหอผู้ป่วย และข้าราชการอื่นๆ อันเนื่องมาจากค่านิยมทางวิชาชีพที่ได้รับขณะเป็นนักศึกษา ขัดแย้งกับค่านิยมทางราชการในขณะปฏิบัติงานในฐานะพยาบาลวิชาชีพ และความขัดแย้งในหอผู้ป่วยเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งในหอผู้ป่วยในปัจจุบันและอนาคตยิ่งมีมากขึ้น (แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์, 2534) เพราะสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิชาการมากขึ้น ระบบบริการสุขภาพได้ถูกพัฒนาให้ตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างต่อเนื่อง สาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับระบบบริการสุขภาพจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้น เช่น นักสุขภาพ นักกายภาพบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ และอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งล้วนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ต่างก็ได้รับการเตรียมและการสร้างค่านิยมทางวิชาชีพที่ต่างกัน เมื่อทำงานร่วมกันและต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันก็

ย่อมจะเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไขอาจทวีความรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดสภาวะตึงเครียดขึ้นในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ความพึงพอใจลดลงจนกลายเป็นความเหนื่อยหน่าย (Burn out) ในการทำงาน ขาดการร่วมมือประสานงานกัน อาจมีการแข่งขันกันอย่างมากมายจนทำให้เกิดช่องว่างระหว่างบุคคลและเป็นศัตรูกันในที่สุด (Muldary, 1983 and Wolf, 1981 อ้างถึงใน แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์, 2534) ฉะนั้นถ้าบัณฑิตพยาบาลมีความสามารถจัดการความขัดแย้งนั้นให้เกิดประโยชน์และควบคุมให้อยู่ในระดับที่สมดุล จะช่วยทำให้เกิดแรงจูงใจ มีกำลังใจ มีความสามัคคีที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ นั่นคือ เป็นประโยชน์และมีผลดีต่อการบริการสุขภาพ

ส่วนประเด็น รู้จักตนเอง เข้าใจบทบาทของตนเอง และพัฒนาคุณภาพของตนเองนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นเพราะการปฏิบัติการพยาบาลเป็นงานที่ต้องกระทำต่อบุคคล ความเข้าใจธรรมชาติของบุคคลจึงมีความสำคัญและบุคคลแรกที่พยาบาลต้องรู้จักและเข้าใจคือตนเอง ฟาริดา อิบราฮิม (2527) กล่าวถึงการพัฒนาตนเองของพยาบาลว่า ต้องอาศัยการสำรวจตนเอง ยอมรับ และพร้อมที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมได้ไม่ยาก ซึ่งพยาบาลควรเข้าใจตนเองในเรื่องภาพลักษณ์ เข้าใจในอุดมคติ เข้าใจในอัตมโนทัศน์ และเข้าใจถึงการยอมรับนับถือในตนเอง นอกจากนี้การปฏิบัติการพยาบาลที่มุ่งให้ผู้ป่วยได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพนั้นนอกจากจะรู้จักตนเองแล้ว ชูติมา เลิศกวีพร (2535) กล่าวว่า พยาบาลควรจะรู้จักประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาลของตนเองอีกด้วย เพื่อช่วยให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเอง ซึ่งการพัฒนาตนเองของพยาบาลจะนำไปสู่การพัฒนาความก้าวหน้าของวิชาชีพด้วย และการพัฒนาตนเองสามารถกระทำได้โดยไม่จำกัดเพศ วัย ตำแหน่งหน้าที่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นพยาบาลนอกจากจะมีการพัฒนาตนเองให้เป็นผลดีแล้ว จะต้องพยายามใช้ความรู้เกี่ยวกับผู้ป่วยและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติวิชาชีพมาปรับปรุงการพยาบาลให้ดีขึ้น และพึงระลึกอยู่เสมอว่า "การพัฒนาใดๆ จะไม่ประสบผลสำเร็จหากผู้เข้ารับการพัฒนาไม่มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง"

ประเด็นที่น่าพิจารณาอีกประเด็นหนึ่งในสมรรถนะเชิงบริหารของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ คือ เป็นตัวกลางการสื่อสาร เพราะไม่มีปฏิบัติการใดๆ ของพยาบาลที่ไม่ใช้การสื่อสารหรือการสื่อข้อมูล (บุญศรี ปรายณคักดิ์ และศิริพร จิรวรรณกุล, 2538) เพราะสิ่งสำคัญในการดูแลรักษาพยาบาลนั้นคือ การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย รวมทั้งผู้ร่วมงานต่างๆ สิ่งที่เกิดความร่วมมือประสานงานกัน เข้าใจวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความไว้วางใจกัน เกิดความพอใจในงาน ผลก็คือ คุณภาพของการดูแลพยาบาลผู้ป่วย (Beach, 1967 อ้างถึงใน เขมรดี มาสิงบุญ, 2535) ส่วนในแง่ของการบริหารงานจะช่วยให้งานราบรื่น สามารถพูดโน้มน้าวชักชวนให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานเห็นความสำคัญของงาน ให้ความร่วมมือในการวางแผนและปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพของการปฏิบัติการพยาบาลตามมา

5. สมรรถนะเชิงจริยธรรม

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะเชิงจริยธรรมของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยรายการสมรรถนะดังนี้คือ เคารพและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ เสียสละเพื่องาน ให้ความเคารพ นับถือ ให้เกียรติผู้ร่วมงานและผู้อื่นเหนือบังคับบัญชา ไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย ชื่อสัตย์ สุจริต ให้บริการการพยาบาลแก่ทุกคนเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ และสภาพความเจ็บป่วย ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ยุติธรรม ละเอียดรอบคอบปกป้องสิทธิผู้รับบริการ ยกย่องให้เกียรติผู้รับบริการ ตรงต่อเวลา มีความเมตตา ไม่โกหก พูดแต่สิ่งที่ดีและสร้างสรรค์ และจงรักภักดีต่อหน่วยงาน

จากผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะภาวะผู้นำในเชิงจริยธรรมของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์มีความสำคัญและจำเป็น ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติการพยาบาลเป็นการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสุขภาพในแง่ของการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่ให้กับผู้เจ็บป่วยตลอดจนคนปกติ เพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพอันดีและป้องกันความเจ็บป่วยหรือความพิการที่จะเกิดขึ้นต่อไปแก่ตนเองและผู้อื่น การกระทำเหล่านี้ต้องการการตัดสินใจและทักษะที่มีความรู้และหลักการของศาสตร์ต่างๆ เป็นพื้นฐาน การปฏิบัติการพยาบาลจำเป็นต้องอาศัยจริยธรรมเป็นตัวควบคุมความประพฤติของผู้ปฏิบัติเพื่อประกันความปลอดภัยต่อชีวิต ให้บังเกิดผลดีต่อสุขภาพและดำรงไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้รับบริการ รวมทั้งเป็นตัวกระตุ้นความรับผิดชอบของบุคลากรต่อสังคม (ละออ หุตางกูร, 2526 อ้างถึงใน อภา ยังประเสริฐ, 2529) และประการสำคัญจริยธรรมจะช่วยเพิ่มคุณภาพของการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งเมื่อพิจารณารายการสมรรถนะเชิงจริยธรรมที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันสามารถแยกประเด็นพิจารณาได้ 2 ประการคือ ในฐานะพยาบาลวิชาชีพที่พึงปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลความประพฤติที่วิชาชีพได้กำหนดไว้ นั่นคือ จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล เพราะจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลเป็นบรรทัดฐานที่สมาชิกในวิชาชีพการพยาบาลยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติงานการพยาบาลเพื่อการดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานการให้บริการการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาลภายใต้หลักจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติการพยาบาลมีวัฒนธรรมในการให้บริการการพยาบาล วัฒนธรรมนี้เป็นคุณลักษณะเฉพาะของการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวิชาชีพการพยาบาล (นันทนา น้ำฝน, 2538) และในฐานะสมาชิกของสังคมไทยซึ่งต้องประพฤติตนตามประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมที่สำคัญของตนเพื่อไม่ให้เกิดผลดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งจริยธรรมไม่สามารถตัดออกจากวิชาชีพพยาบาลได้ เพราะ (สิวลี ศิริไล, 2536) จริยธรรมเป็นสิ่งที่ประกันความเชื่อถือที่สังคมให้กับพยาบาล จริยธรรมเป็นเสมือนเกราะและอาวุธในการป้องกันตน และจริยธรรมเป็นเกียรติยศอภิวินัยอันงดงามของวิชาชีพ

6. สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยมีความรู้ความเข้าใจในสภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มที่จะ

เกิดขึ้นในอนาคต ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และรู้จักใช้สิทธิในทางที่ถูกต้องในฐานะประชาชนในระบอบประชาธิปไตย วัตถุประสงค์ของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่มีผลกระทบต่อบริการการพยาบาลและวิชาชีพ ความสามารถในการเจรจาต่อรอง สามารถใช้การเมืองให้เป็นประโยชน์ต่องานและวิชาชีพได้ รอบรู้บุคคลที่เป็นแหล่งสนับสนุน ความสามารถในการให้ข้อมูลแก่บุคคล เพื่อให้การสนับสนุนในทิศทางที่เรามุ่งหวัง (Lobbying) ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม ดูแลรักษาสังแวดล้อมและอนุรักษ์ธรรมชาติ มีความรู้และเข้าใจโครงสร้างของสังคม และตระหนักในความสำคัญของการสาธารณสุขว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาขั้นพื้นฐานของสังคม

จากผลการวิจัยเป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีรายการสมรรถนะใดที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นรายการสมรรถนะที่มีความจำเป็นมากที่สุด แต่ให้ความสำคัญของรายการสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมว่า มีความจำเป็นในระดับมาก ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่คล้ายกันว่า สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จะสร้างและฝึกฝนให้เกิดขึ้นในขณะที่เป็นนักศึกษาพยาบาลหรือผู้สำเร็จใหม่ไม่ได้ แต่ต้องใช้เวลาในการสั่งสมประสบการณ์อีกสักระยะหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้บัณฑิตพยาบาลควรจะได้รับการสอนให้มีความรอบรู้ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อวิชาชีพการพยาบาลทั้งสิ้น และบุคลากรในวิชาชีพการพยาบาลจะต้องมีแนวการปฏิบัติการพยาบาลที่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม วิชาชีพ และผู้รับบริการ (นันทนา น้ำฝน, 2538) ซึ่งสอดคล้องกับกรรณิการ์ รักเสนาะ (2535) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการสุขภาพดีถ้วนหน้า ผู้นำจะต้องมีการพัฒนาสิ่งต่อไปนี้คือ วัตถุประสงค์ปัจจุบันของสังคม และมีความยึดมั่นในการสร้างคามยุติธรรมในสังคม เพื่อจะลดความไม่เสมอภาคทางการสาธารณสุข และความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม มีความตระหนักอย่างแท้จริงว่า สุขภาพอนามัยและการพัฒนาเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ทั้งนี้รวมถึงการมีความเข้าใจอย่างชัดเจน และมีความมุ่งมั่นในเรื่องสุขภาพดีถ้วนหน้าและการสาธารณสุขมูลฐาน และสามารถใช้ทฤษฎีระบบกระบวนการทางการเมือง ในทำนองเดียวกัน สายหยุด นิยมวิภาต (2535) ได้สรุปแนวคิดในการพัฒนาการเป็นผู้นำทางสุขภาพอนามัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะเชิงสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ไว้ว่า พยาบาลผู้นำทางสุขภาพอนามัยต้องมีความรู้ ความเข้าใจระบบเศรษฐกิจและการเมือง

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการเจรจาต่อรอง Kelly (1983) กล่าวว่า การเจรจาต่อรองเป็นสิ่งจำเป็นและจะขาดไม่ได้ในการปฏิบัติการพยาบาลและการบริหารการพยาบาล เป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนได้ จึงควรมานำมาใช้ในการบริหารและการพยาบาล เช่น กับผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยยินยอมรับการรักษา การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับงานในหน้าที่รับผิดชอบ หรือการพบปะเจรจากับผู้ปฏิบัติงานในระดับรองลงมา รวมทั้งการบริหารงานบุคคล การควบคุม นอกจากนี้การเจรจาต่อรองยังสามารถนำไปใช้กับผู้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดีด้วย (Jones, 1979 อ้างถึงใน เยาวลักษณ์ โพธิ์ดารา, 2537) ถ้าเกิดปัญหาเกี่ยวกับการทำงานซึ่งจะต้องใช้การสื่อสารและคำพูดที่โน้มน้าวจิตใจ โดยต้องมีเหตุผลเพียงพอในการที่จะ

ไปเจรจาต่อรอง ผลลัพธ์ของการเจรจาต่อรองที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่ความพึงพอใจในงาน โดยทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความพึงพอใจในผลลัพธ์ที่ออกมา

7. สมรรถนะเชิงธุรกิจและการตลาด

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะเชิงธุรกิจและการตลาดของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยรายการสมรรถนะดังนี้คือ มีความรู้เกี่ยวกับความต้องการของตลาดและผู้รับบริการ มีการตัดสินใจที่ดี สามารถวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการลงทุน และกล้าเสี่ยงโดยการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลก่อนเสี่ยง

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะเชิงธุรกิจและการตลาดดังกล่าวมีความจำเป็นและสำคัญต่อสมรรถนะภาวะผู้นำของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ทั้งนี้เพราะพยาบาลในฐานะผู้จัดการให้บริการพยาบาลซึ่งเป็นบริการหลักของการบริการสุขภาพ จำเป็นต้องตระหนักและมองการณ์ไกล ในการพัฒนาการบริการพยาบาลให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการปรับเปลี่ยน และพัฒนาระบบบริการสุขภาพและบริหารการพยาบาลแบบทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตในรูปแบบต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความพึงพอใจประทับใจ และเป็นธรรมชาติแก่ผู้รับบริการ หรือผู้บริโภคทางสุขภาพ รวมทั้งการประสานการสนองนโยบายและความพึงพอใจ ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องรักษาแนวคิด หลักการ ตลอดจนศาสตร์และศิลป์ที่จะรักษาและควบคุม พัฒนาวินิจฉัยการพยาบาล คักด์เครี จรรยาบรรณ จริยธรรม คุณธรรม ตลอดจนมาตรฐานของวิชาชีพพยาบาลไว้ด้วยดี และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาบริการสุขภาพอนามัยของสังคม ซึ่งจะเพิ่มความรุนแรงและยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในทศวรรษหน้า เพื่อพยายามมุ่งสู่ความสำเร็จของเป้าหมายรวมที่ต้องการให้ประชาชนมีสุขภาพดี และคุณภาพชีวิตที่ดีถ้วนหน้าในปี 2543 ต่อไป (ธีระ รามสูต, 2536 อ้างถึงใน พรทิพย์ กวินสุพร, 2537) และสอดคล้องกับแนวคิดของฟองวิรัตน์ บุญญาบุรุษ (2530) ที่ว่า บริการพยาบาลเป็นบริการหลักของการบริการสุขภาพ พยาบาลจึงควรตระหนักถึงความเกี่ยวพันของคุณภาพ ราคา การพยาบาล และการบริหารการพยาบาลที่เหมาะสม ดังนั้นพยาบาลจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ผลผลิตทางการพยาบาล นั่นคือ เมื่อพยาบาลปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลแล้ว พยาบาลหวังผลผลิตอะไร และผู้รับบริการคาดหวังอะไร พยาบาลจึงต้องรับผิดชอบทำให้ผลผลิตทางการพยาบาลปรากฏให้ได้อย่างชัดเจนต่อชุมชน คือ ผู้รับบริการ ญาติ ผู้ร่วมงานทุกคน รวมทั้งกลุ่มพยาบาลกันเองด้วย ส่วนแนวคิดในการตลาดนั้นนำมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการรักษาพยาบาลมากขึ้น ตลาดบริการมีการขยายตัวมากขึ้น องค์การบริการด้านสุขภาพอนามัยก็ได้รับความสนใจจากประชาชนมากขึ้น เพราะประชาชนมีรายได้สูงขึ้น (Kotler, 1986 อ้างถึงใน ศิริพร สุริยะ, 2536) มีความเป็นอยู่ดีขึ้น และรู้จักรักษาสุขภาพอนามัยของตน Dienemann (1990) กล่าวว่า การนำแนวคิดการตลาดมาประยุกต์ใช้ในการบริการรักษาพยาบาลไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบของผู้บริหารโรงพยาบาลเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงพยาบาล โดยเฉพาะพยาบาลซึ่งเป็นบุคลากรที่มีจำนวนมากที่สุด และปฏิบัติงานใกล้ชิดกับผู้ป่วยตลอด 24 ชั่วโมง ทำให้พยาบาลย่อมทราบความต้องการของผู้ป่วยได้ดี และถ้าพยาบาลได้นำแนวคิดด้านการตลาดมาใช้ในการบริการรักษาพยาบาล

ผู้รับบริการจะยิ่งเพิ่มความสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการให้เกิดความพึงพอใจมากขึ้น (ศิริพร สุริยะ, 2536)

8. สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยรายการสมรรถนะดังนี้คือ สนใจใฝ่รู้ที่จะนำวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน มีความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานได้ ศึกษาและเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษทั้งการฟัง อ่าน พูด และเขียน และเรียนรู้วัฒนธรรมของชนชาติอื่น เพื่อให้การปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศประกอบด้วยสมรรถนะ 2 ด้าน คือ ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงขอแยกประเด็นอภิปรายในแต่ละด้านดังนี้

สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีซึ่งประกอบด้วยรายการสมรรถนะได้แก่ สนใจใฝ่รู้ที่จะนำวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน และมีความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จิราพร เกศพิชญวัฒนา (2535) ที่กล่าวว่า การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในโรงพยาบาลสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการพยาบาลได้กว้างขวางทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นการวิจัย การพยาบาล การศึกษาพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการบริหารการพยาบาล เพราะสิ่งที่เหมือนกันของการพยาบาลทุกสาขา คือ การใช้ "ข้อมูล" เพราะการพยาบาลที่มีคุณภาพนั้นจะต้องอาศัยการใช้ข้อมูลจำนวนมากมาประมวลผลจึงจะสำเร็จ และสามารถนำมาช่วยจัดระบบและบริหารข้อมูลต่างๆ (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม, 2534) ที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลเพราะในอดีตนั้นข้อมูลเหล่านี้ค่อนข้างเป็นภาระอย่างมากของพยาบาล การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดการเกี่ยวกับข้อมูลจึงเป็นการลดภาระงานของพยาบาล ช่วยให้พยาบาลมีเวลาให้การพยาบาลมากขึ้นนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการพยาบาลให้ดีขึ้น Joo และคณะ (1985) ได้กล่าวถึงบทบาทของคอมพิวเตอร์ต่อการพยาบาลว่า การพยาบาลนอกจากจะเป็นการให้การดูแลแก่ผู้ป่วย ซึ่งเป็นเสมือนหัวใจของงานแล้ว การประยุกต์นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในงานพยาบาลให้มีประสิทธิภาพก็เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่มีคอมพิวเตอร์ควบคุมการทำงานในการตรวจประเมินสภาพผู้ป่วยโดยตรง การใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยงานข้อมูลตลอดจนงานในแผนกต่างๆ รวมทั้งงานพยาบาลก็จะช่วยให้ระบบการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พยาบาลจึงควรจะมีบทบาทในการใช้คอมพิวเตอร์และร่วมในการตัดสินใจวางแผนในการเลือกใช้คอมพิวเตอร์ในงานที่เหมาะสมกับงานของพยาบาลเอง รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางสื่อมวลชน (ละออ หุตางกูร, 2534)

ส่วนสมรรถนะด้านการใช้ภาษาต่างประเทศนั้นประกอบด้วยศึกษาและเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษทั้งการฟัง อ่าน พูด และเขียน และเรียนรู้วัฒนธรรมของชนชาติอื่น เพื่อให้การปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ละออ หุตางกูร (2534) ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาพยาบาลในทศวรรษหน้าคือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544 ว่า จะต้องจัดการศึกษาเพื่อเสริมประสิทธิภาพของบัณฑิตพยาบาลให้ออกไปประกอบอาชีพในสังคมที่เป็รับนานาชาติมากขึ้น ทั้งนี้เพราะในยุคนี้เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาการ และเทคโนโลยี ทำให้ชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ดังนั้นความจำเป็นการใช้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นสากลของโลกและการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ ของชนชาติอื่นที่เข้ามาเพื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า การที่บัณฑิตพยาบาลจะแสดงบทบาทผู้นำได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะใช้ลักษณะของผู้นำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันได้แก่ บุคลิกภาพ ความรู้และสติปัญญา แล้ว บัณฑิตพยาบาลจะต้องมีการเตรียมตัวเป็นผู้นำด้วย (วรรณวิไล จันทราภา, 2533) นั่นคือ การสร้างเสริมสมรรถนะเชิงวิชาชีพ สมรรถนะเชิงบริหาร สมรรถนะเชิงจริยธรรม สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สมรรถนะเชิงธุรกิจและการตลาด และสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ ซึ่งผู้ที่จะช่วยสร้างเสริมสมรรถนะภาวะผู้นำต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ สถาบันการศึกษาพยาบาล โดยพิจารณาหลักสูตรทั้งปรัชญา เป้าหมาย วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ว่าได้เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นแก่บัณฑิตพยาบาลมากน้อยเพียงใด

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟายในการศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะอันเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เพื่อเป็นข้อคิดและพึงระมัดระวังในการวิจัยด้วยเทคนิคนี้ ซึ่งจะส่งผลต่อการมีคุณค่าและการมีคุณภาพของงานวิจัยดังนี้

1. ควรจะได้มีการทำกลุ่มสนทนา (Focus Groups) ร่วมกับการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะนำมากำหนดประเด็นในการสร้างแบบสอบถามรอบที่ 1
2. ในการส่งแบบสอบถามรอบที่ 1 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบอย่างอิสระต่อข้อคำถาม ผู้วิจัยจะต้องกำหนดทิศทางไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผลการตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 ไม่กว้างเกินไป

3. การพิจารณาเลือกผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

3.1 ไม่ควรเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานที่หรือหน่วยงานเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากความคิดเห็นถูกครอบงำทำให้คล้อยตามความคิดเห็นจากผู้ที่มีบุคลิกภาพหรือวิธีการแสดงออกที่เหนือกว่า (Bandwagon Effects) หรืออาจมีการพูดคุยปรึกษากันระหว่างผู้เชี่ยวชาญทำให้ความคิดเห็นที่ได้จากการตอบแบบสอบถามไม่ได้มาจากการคิดของผู้เชี่ยวชาญเพียงคนเดียว

3.2 ควรเลือกพิจารณากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีระดับตำแหน่งหน้าที่การงานไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานโดยตรง และเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษาด้วย เพื่อให้สมรรถนะที่สามารถปฏิบัติได้จริง และมีความเป็นไปได้ในอนาคตอันใกล้

4. ในการส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแต่ละรอบ เพื่อมีให้ระยะเวลาของการตอบแบบสอบถามแต่ละรอบห่างกันมาก ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยควรปฏิบัติดังนี้

4.1 ระบุวัน เดือน ปี ของการกำหนดส่งแบบสอบถามไว้อย่างชัดเจน

4.2 ในกรณีที่สามารถเดินทางไปเก็บแบบสอบถามได้ด้วยตนเอง ควรใช้วิธีนัดวันที่ เวลา ไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4.3 เมื่อครบกำหนดการส่งแบบสอบถามตามที่ระบุไว้ ผู้วิจัยต้องมีการติดตาม ทวงถาม เป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ

4.4 ควรเลือกผู้เชี่ยวชาญให้มีจำนวน 25 - 30 คนขึ้นไป เพราะจะทำให้ไม่ต้องเสียเวลารอบแบบสอบถามในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญตอบกลับมามากเกินไป หรือไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้ครบทั้ง 3 รอบ เช่น ผู้เชี่ยวชาญย้ายที่อยู่ใหม่ ไม่สามารถติดต่อได้ ผู้เชี่ยวชาญป่วยกระทันหัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อหาคำตอบว่า บัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์มีสมรรถนะภาวะผู้นำ ทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับใด

2. ควรได้มีการศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับสมรรถนะภาวะผู้นำของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ในแต่ละด้าน